

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2016/12/sandor-schmidt-barbara-nyomtatott-es-digitalis-tankonyvek-taneszkozok-elemzesenek-kerdesei-1956-az-ukran-tortenelemtankonyvekben-07-03-07/>

Sándor-Schmidt Barbara

Nyomtatott és digitális tankönyvek, taneszközök elemzésének kérdései – 1956 az ukrán történelemtankönyvekben

Vizsgálatom során az 1956-os forradalom és szabadságharc megjelenését kutattam ukrán nyelvű történelemtankönyvekben. Speciális helyszíneként Beregszászon, a Kárpátalja szívében, amely a mai napig zömmel magyar ajkú és lelkületű lakossággal bír. A problémát az okozta, hogy a helyi könyvtárakban (Apáczai Csere János Könyvtár, Beregszász Járási Könyvtár) kevés ukrán nyelvű szakirodalom és tankönyv volt fellelhető. Azonban arról több szakmunka is született, hogy miként dolgozzák fel az ukrán iskolákban a magyar történelmet, hogyan jelenik meg a magyarság történelmi identitása az oktatásban. A következő problémának az bizonyult, hogy a tankönyvek nem, vagy csak elenyésző mértékben foglalkoznak a témakörrel, pedig a kárpátaljai értelmiségi réteg igyekszik minden lehetőséget megragadni a magyar történelem ápolására. Ezt mi sem példázza jobban, mint Dr. Orosz Ildikó beszéde az 1956-os forradalom és szabadságharc kárpátaljai dokumentumai c. könyvének bemutatóján: „A magyar, mint minden más nemzet, történelmi sorsfordulókon, közös élményeken át, azok hatására alakult. Ezek az élmények határozzák meg tudatunkat. S ez a közös tudat elegendő volt ahhoz, hogy az itt élők lélekben és tettben is átéljék az 1956-os eseményeket, holott nem tartoztak a magyar politikai nemzethez. A Kossuth Rádiót és titokban a Szabad Európa Rádiót hallgatva mindenki szíve testvéreink sorsáért dobant.” Így a jövő nemzedéke jobb eséllyel ismerheti majd meg a magyar történelmet és annak kiemelkedő eseményeit.

A történelem morzsái...

1956 őszén az addig uralkodó magyarországi sztálini rezsim leáldozóban volt. Korábban Rajk László és társai perével és 1949. október 15-én végrehajtott kivégzésével kezdődött meg a tisztogatás – a sztálini szovjet példát követve – a párt belső köreiben is. Az ezt követő további koncepciós pereknek száznál is több halálos áldozata volt, és tízezrek kerültek törvénytelenül börtönbe, illetve internálásra. Bár 1953 után ezek megszűntek, de 1955–56-ban a bírálók és kritikusok hangja egyre erősödött, és szélesedett azok köre, akik a változást sürgették. A legerősebb fórum a Petőfi Kör volt (*Гурмок Петефи – digitális tananyag*¹), ugyanakkor egyre több értelmiségi körben voltak hallhatóak mélyebb kritikák. Ennek következményeként 1956. október 16-án Szegeden létrehozzák a DISZ-szel² szemben a MEFESZ-t³, amelynek legjelentősebb gyűlését október 22-én tartották a budapesti Műegyetemen. Ezen elfogadták az azóta is csak 16 pontként emlegetett követelést, amely a teljes elszakadást szorgalmazta a sztálinista rendszertől. Ezen a gyűlésen egyúttal egy tüntetést is kihirdettek október 23-ára. A Belügyminisztérium tett ugyan egy kísérletet a tüntetés betiltására, azonban ennek semmilyen eredménye nem volt. A tüntetést megtartották és délutánra százezrek csatlakoztak a megmozduláshoz Budapesten. Az elsődleges követelések között szerepelt az akkori

Sándor-Schmidt Barbara: Nyomtatott és digitális tankönyvek, taneszközök elemzésének kérdései – 1956 az ukrán történelemtankönyvekben

„idegen” Rákosi-címer⁴ kicserélése a Kossuth-címerre. A visszaemlékezések szerint a tüntetés fő helyszínén, a Bem-téren volt az első bátor személy, aki kivágta a zászlóból a Rákosi-címert, és tette ezzel az '56-os forradalom szimbólumává a „Lyukas zászlót” (*Прапор Угорщини з вирізаним комуністичним гербом. Прапор з отвором став символом революції – digitális tananyag*⁵) Ezt követően a Nagy Imre-kormány október 28-án elfogadta a Kossuth-címert, mint hivatalos címert. (*Nagy Imre portréja – Всесвітня історія*⁶) Kádár János szintén ígéretet tett a Kossuth-címer használatára, és valóban ez volt a hivatalos címer 1957 májusáig. Azonban ezt követően az új, Kádár-címer vette át a helyét (*Kádár János portréja – Всесвітня історія*⁷)

Az október 23-ai tüntetés békésen kezdődött, azonban hamar tanúbizonyságot tett arról, hogy a nép alapvető változást akar. A Gerő Ernő vezette hatalom estére sem tudta megfékezni a tüntető tömeget, sőt a párt július végén megválasztott első titkára este nyolc órai rádióbeszédét követően a nép indulatai még hevesebbnek bizonyultak, és elindultak a Sztálin-szoborhoz a Dózsa György útra, valamint a Bródy Sándor utcai Rádióhoz. A tüntető tömegek összetalálkoztak a Rádió előtt a piliscsabai páncélosokkal is, akiket a Rádió védelmére vezényeltek ki. Azonban semmilyen ellenséges magatartást nem tanúsított sem a tömeg, sem a páncélosok. Ez a Rádióban lévő ÁVH-s erőket megrémítette, melynek következményei az első lövések és az első halálos áldozatok voltak. A tüntetők ekkor a szomszédos laktanyákat megszállva fegyverekhez jutottak és éjjél körül elkezdték a rádió ostromát. Az ostromnak hajnalra lett vége. Ekkorra már a békés tüntetés fegyveres felkeléssé vált.

Gerő beszédét követően egy órával elhangzott Nagy Imre beszéde is, mely csalódást okozott. Bár a tüntetők elfoglalták a Rádió épületét, onnan azonban már nem tudtak adást sugározni, ezért egy parlamenti stúdióból sugározták a Minisztertanács közleményét a kijárási tilalomról. Másnap Nagy Imre, az újonnan kinevezett miniszterelnök bejelentette, hogy akik délután két óráig leteszik a fegyvert mentesülnek minden nemű szankció alól. A rádió október 30-án felvette a „Szabad Kossuth Rádió”⁸ nevet, és elsőként az Örkény István által írt nyilatkozatot olvasta be, amely egy beismerő vallomás volt az elmúlt kor hazugságait illetően.⁹ Szintén ebben a rádióban hangoztak el Nagy Imre szavai november 4-én, mikor bejelentette, hogy a szovjet csapatok megtámadták Budapestet, a törvényes magyar demokratikus kormány megdöntése céljából. Ezt követően a szovjet csapatok megszállták a Parlamentet, ahol ekkora már csak egy ember maradt, Bibó István államminiszter, aki a legfontosabb gondolatait rögzítette az utókor számára.

A Rádió ostroma utáni intézkedések zavarosak voltak. Bár visszavették Nagy Imrét a kormányba, sőt miniszterelnök lett, de kihirdették a kijárási tilalmat, és kezdetben ellenforradalomnak minősítették a nép felkelését. A fegyveres fiatalok felvették a harcot a szovjet páncélos haderővel, a nép teljes támogatásával. A nyelvi nehézségek ellenére a tüntetők igyekeztek az orosz kiskatonáknak elmagyarázni, hogy ez nem egy lázadás, hanem egy szociális és demokratikus szellemű felkelés, amelynek célja a szabadság elérése. Voltak esetek, amikor ezt sikerült is megértetni, hiszen egy-két szovjet páncélost a Parlament előtt magyar zászlóval tudtak feldíszíteni, azonban a Kossuth téren a békés tüntetés ellenére is eldőrdültek az első lövések és kegyetlen vérengzés kezdődött. A város több pontján is harcoltak a szabadságukért a felkelők, akik így egy nemzeti szabadságharcot vívtak. Maléter Pál ezredes feladata lett volna, hogy öt harckocsival megállítsa a felkelést a Corvin közben. Ő azonban egyetlen harckocsival érkezett és tűzszünetet rendelt el. Másnap azonban igyekezett kiszorítani a tüntetőket, amelynek ismételt lövöldözés lett a következménye, amely eltartott október 28-ig, a délutáni fegyverszünetig. Miután Nagy Imre érzékelte, hogy a tüntetők nem

Sándor-Schmidt Barbara: Nyomtatott és digitális tankönyvek, taneszközök elemzésének kérdései – 1956 az ukrán történelemtankönyvekben

ellenforradalmi indíttatásból állnak ki magukért, hanem a demokratikus és szociális Magyarország megteremtéséért, közös megoldást keresett. Elismerte, hogy nemzeti demokratikus mozgalom, és nem ellenforradalom tört ki hazánkban. Ezzel október 28-án lényegében győzött a forradalom. Egy nappal később megalakult a Nemzetőrség, melyet Király Béla vezetett, és amelyben a felkelőcsoportok is részt vettek, a közrend védelmét biztosítva. Zsukov marsall beszámolója alapján kiderült, hogy később a szovjet csapatokkal szemben már közös erővel léptek föl, és csak november 7-re sikerült őket felszámolni, vagyis három napig tudták tartani állásaikat. Ekkor érkeztek Budapestre szovjet harckocsik kíséretében az áruló új vezetés, a Kádár-kormány tagjai. Az országban ezután számos helyen sortűzek tizedelték meg a felkelőket. A forradalmat és szabadságharcot november folyamán mindenütt leverték.

... a tankönyvekben

Az ukrán nyelvű tankönyvek nagy része az 1938–1939-es kárpátaljai hovatarozással még élénken foglalkozik, a magyarországi eseményekről még részletesen beszámol. Az ezt követő időszokról már sokkal kevésbé esik szó, szinte egyáltalán nem foglalkoznak a tankönyvek az eseményekkel,¹⁰ kihagyják az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc történetét¹¹ is. Roppant nehéz feladat volt olyan tankönyvnek szánt munkát felkutatni, amelyben részletesebben vagy akár felszínesen tárgyalja az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeit, történetét.¹² Az 1991 előttről származó könyvek, így a tankönyvek is az 1956-os forradalmat – a magyarországi hivatalos állásponthoz hasonlóan – ellenforradalomnak nevezték.¹³ Az újabb történelmi jegyzetek és történelemkönyvek ezt a kérdéskört tisztázzák, azonban mélységében nem merülnek el az 1956-os forradalom tárgyalásában, hiszen ezek nem érintették túl mélyen a kárpátaljai régiót. Monográfia is készült az 1956 forradalomról, Ivan Koroly tollából.¹⁴ Miután az orosz nép nevében az első orosz államfő, Borisz Jelcin bocsánatot kért a magyar néptől,¹⁵ Ukrajnában is egyfajta szemléletváltás vette kezdetét az 1956-os forradalom megítélésével kapcsolatban.¹⁶

A felsőoktatási, főként főiskolai tananyagok között több művet is találhatunk, amelyek már a szovjet elnyomás alól felszabadultan születtek. Ilyen például Udvari István műve¹⁷, amely széles körben ukrán nyelven igyekszik bemutatni Magyarország történetét. Ezt a könyvet a szerző a hungarológia iránt érdeklődő hallgatóknak szánta, amely kiegészül a magyar irodalom rövid történetével, illetve egy ukrán nyelvű magyar költészeti antológiával. A könyv fő célja az volt, hogy az ukrán szakos hallgatók adekvát módon hozzá tudjanak szólni a magyar történelem, irodalom, költészet témaköréhez. Kiemelkedő jelentőségű művek továbbá a Világtörténeti ismertető.¹⁸ Ezek szintén a felsőoktatásban résztvevő hallgatóknak szólnak, pontosabban a felsőoktatási felvételihez nyújtanak segítséget a fiataloknak. Ezekben a könyvekben még felfedezhető a szovjet hatás, de már a valóságra utaló jeleket is felfedezhetünk bennük.

Összességében elmondható tehát, hogy az ukrán nyelvű tankönyvek közül a történelemtankönyveknek kellene foglalkoznia az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékével, ez azonban a legtöbb esetben nem történik meg még a legújabb tankönyvekben sem. Digitális történelmi tananyagokban elszórtan találkozhatunk az eseményekkel, illetve világtörténeti könyvekben, atlaszokban még felfedezhetőek említések, azonban ezek sokszor még egy korábbi szemléletet tükröznek, és nem feltétlenül a valóságot ábrázolják.

Sándor-Schmidt Barbara: Nyomtatott és digitális tankönyvek, taneszközök elemzésének kérdései – 1956 az ukrán történelemtankönyvekben

FÜGGELÉK

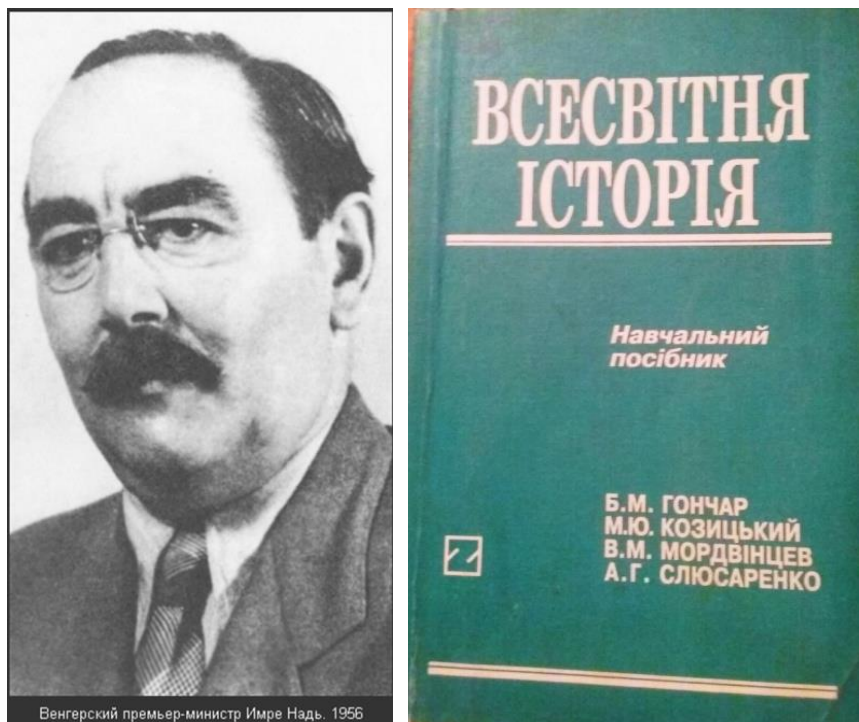

1. kép: Petőfi Kör ((Гурток Петефі) – *digitális tananyag*

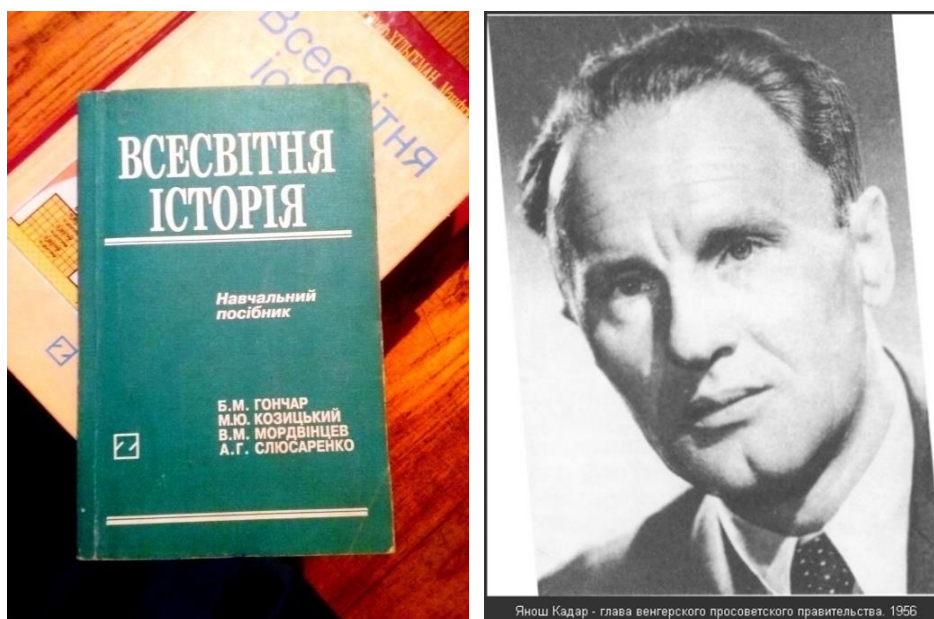
	НДР <ul style="list-style-type: none"> □ Червень 1953 р. - відбулося народне повстання в Східному Берліні, пройшли також масові антиурядові демонстрації в 270 населених пунктах НДР, що стали наслідком посилення експлуатації трудящих.	Польща, Угорщина <ul style="list-style-type: none"> □ У 1956 р. глибока суспільно-політична криза охопила Польщу. У тому ж 1956 р. відбулася народна революція в Угорщині, спрямована проти сталінізму. Радянське керівництво придушило цю революцію збройним шляхом.	
ПОЧАТОК СПРОТИВУ			
Прапор Угорщини з вирізаним комуністичним гербом. Прапор з отвором став символом революції.			
Прапор Угорщини з вирізаним комуністичним гербом. Прапор з отвором став символом революції.			

2. kép: Lyukas zászló (Прапор Угорщини з вирізаним комуністичним гербом. Прапор з отвором став символом революції) – *digitális tananyag*

Sándor-Schmidt Barbara: Nyomtatott és digitális tankönyvek, taneszközök elemzésének kérdései – 1956 az ukrán történelemtankönyvekben

3. kép: Nagy Imre portréja - Всесвітня історія (Világtörténet, Felvételi felkészítő)

4. kép: Kádár János portréja - Всесвітня історія (Világtörténet, Felvételi felkészítő)

Sándor-Schmidt Barbara: Nyomtatott és digitális tankönyvek, taneszközök elemzésének kérdései – 1956 az ukrán történelemtankönyvekben

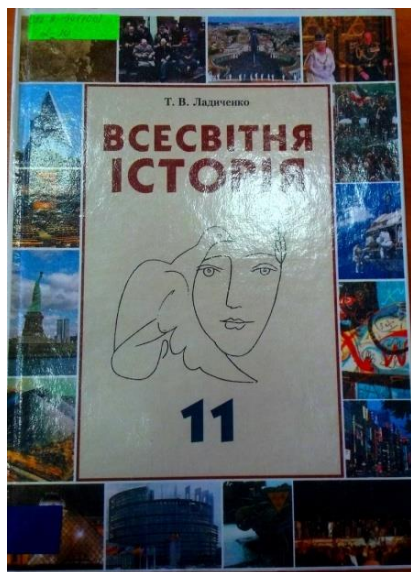

5. kép: Titkosrendőrt kísérő magyar forradalmárok, 1956. november 1. – Угорські революціонери супроводжують співробітника секретної поліції. 1956 р. (Всесвітня історія, Вілгтортенет, Felvételi felkészítő)

6. kép: Magyar Forradalom, 1956 – Нет версии с большим разрешением. (Всесвітня історія, Вілгтортенет, Felvételi felkészítő)

Sándor-Schmidt Barbara: Nyomtatott és digitális tankönyvek, taneszközök elemzésének kérdései – 1956 az ukrán történelemtankönyvekben

ЗМІСТ	
1.	Початок Другої світової війни (1939 р. – початок 1941 р.)
2.	США та Канада в 1945 р. – на початку ХХІ ст.
3.	Країни Західної Європи
4.	СРСР, нові незалежні держави
5.	Країни Центральної та Східної Європи
6.	Розвиток провідних країн Азії, Африки та Латинської Америки в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.
7.	Міжнародні відносини
8.	Розвиток науки та культури (1945 р. – початок ХХІ ст.)
9.	Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення

Практична робота
Прочитайте уривок з документа.

3 промови В. Черчілля у м. Фултоні

Відщепити на Балтії до Береста на Адриатичному узбережжі...
Ладя - задня задня... За мене сказати всім європейцям...
Берлін, Буварет, Софін - усі ці злочинні міста і країни...
заздалегідь в радянській зоні та всі піддані їй повинні...
лише радянському впливу, а й дивлячись дозволити...
Мораві.

У всіх цих країнах переважають поліцейські уряди і держави...
яку ніякої справжньої демократії...
Розуми над усім завоюються силою, і нема нічого меншого...
для них, ніж велика слабкість. Тому наша справа...
додати невдоволення. Ми не повинні робити ставку на...
перевіряти в силі, оскільки це може викликати бажання...
Мораві.

3 виступи Й. Сталіна кореспонденту газети «Фронт»

14 березня 1946 р.

Після уривку пан Черчілль стоїть зарево на полях парламенту...
Можливо, хтось має намір забути і колосальні жертви...
на радянській території, забезпечені виходження Європи...
своєю країною. Постий питання, кого може здивувати те, що...
свій Союз, прагнуть підтримати свою безпеку в...
намагаться домогтися, щоб у цих країнах існували...
уряди.

Я не знаю, чи погодяться пану Черчіллю та його...
уряду після Другої світової війни новий воєнний...
Барелі, Проті, якщо й погодяться, хоча дуже...
можна з упевненістю сказати, що вони будуть розбиті.

Лише рік тому в Берліні 1945 р. В. Черчілль та Й. Сталін...
нікими в боротьбі проти спільного ворога. Як...
створив у силі, що дає їм підстави говорити про...
створення сили один проти одного?

Чи погоджується ви з твердженням В. Черчілля, що...
Східної Європи переважають поліцейські уряди та не...
демократії?

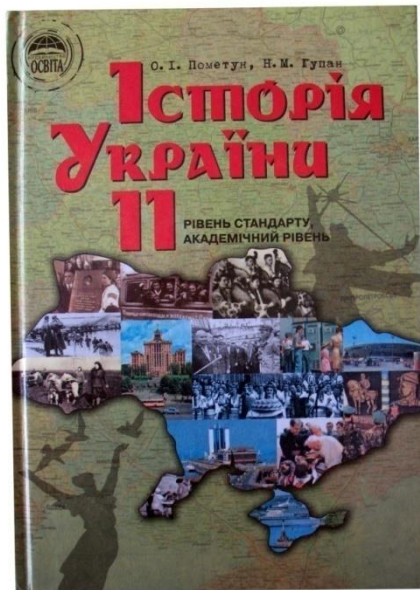
Чи погоджується ви з аргументацією Й. Сталіна щодо...
ти лояльні до Радянського Союзу уряди в країнах...
Східної Європи?

5 березня 1946 р. — В. Черчілль виступив з промовою у м. Фултоні, яка започаткувала «холодну війну»

22-23 квітня 1962 р. — Карибська криза

5 вересня 1963 р. — підписання Московського договору про борону випробувань ядерної зброї у трьох сферах: в атмосфері, у космосі та під водою

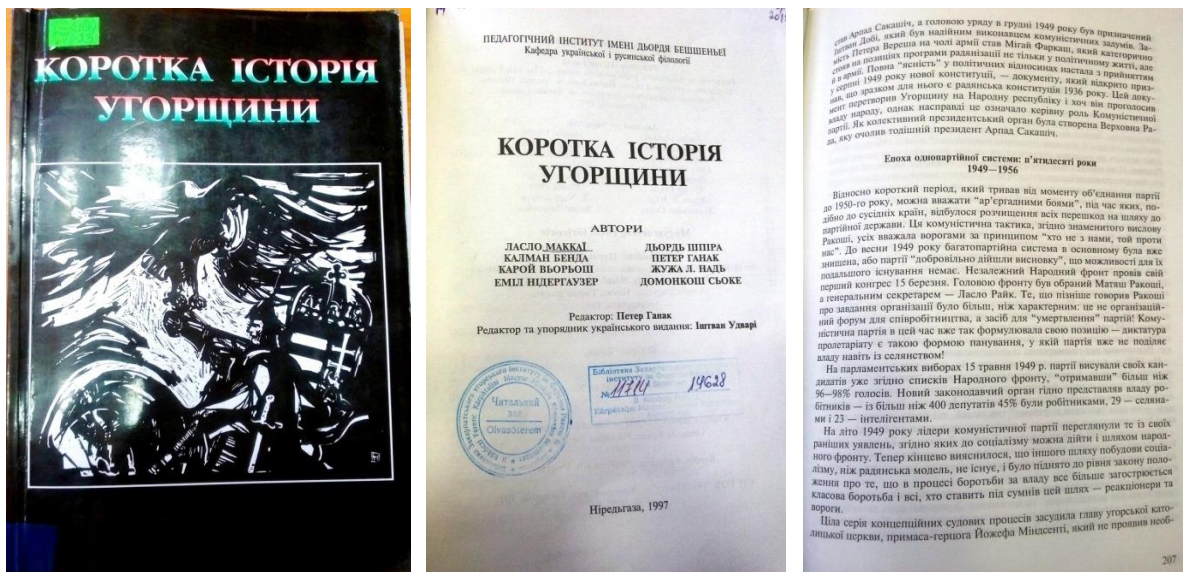
7. кэр: Ладиченко, Т.В. (2011): Всесвітня історія 11 клас. Грамота, Київ (Ladiscsenko, T. V. (2011): Világtörténeti ismertető 11. osztály. Gramota, Kijev)

8. кэр: Пометун Е.И. – Гупан Н.Н. (2011): Історія України Пометун 11. Освіта, Київ (Pometun, E. I. – Gupan, N. N. (2011): Ukrajna története 11. Oszvita, Kijev) és Струкевич, О.К. – Романюк, І.М. – Дровозюк, С.І. (2011): История Украины для 11-го класса. Грамота, Київ (Sztrukevics, O. K. – Romanjuk, I. M. – Drovozjuk, Sz. I. (2011): Ukrajna története 11. Gramota, Kijev)

Sándor-Schmidt Barbara: Nyomtatott és digitális tankönyvek, taneszközök elemzésének kérdései – 1956 az ukrán történelemtankönyvekben

9. кέρ: Коротка історія Угорщини. Під ред. Петера Ганака. Редакторта упорядник українського видання Іштван Удварі. Ниредьгаза, 1997. (Magyarország rövid története. Szerk. Hanák Péter. Az ukrán nyelvű változatot szerkesztette és gondozta: Udvari István. Nyíregyháza, 1997.)

10. кέρ: Világtörténeti ismertetőк (Всесвітня історія)

IRODALOM

- BÁRCZAY Oszkár (2011): *A Heraldika kézikönyve*. MTA, Budapest;
- BOCSKOR MEDVECZ Andrea (2012): *Alapvetések az ukrán magyarsággép kérdéséhez és a magyar múlt ukrán megítéléséhez (1991–2011)* PoliPrint Kft, Ungvár;
- BOCSKOR MEDVECZ Andrea (2010): *Kárpátaljai ukrán középiskolások magyarsággépe (egy kérdőíves felmérés tanulságai)*. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Intézetének tanulmánygyűjteménye. PoliPrint Kft, Ungvár, 5–31.;
- ESPÁN Margaréta (2012): Az 1956-os forradalom és szabadságharc kárpátaljai dokumentumai. *Kárpátalja online lap*, 5. évf. 615. sz. október 26. <http://www.karpataljalap.net/?q=2012/10/26/az-1956-os-forradalom-es-szabadsagharc-karpataljai-dokumentumai> (Utolsó megtekintés: 2016. október 8.)
- *Коротка історія Угорщини*. Під ред. Петера ГАНАКА. Редактора упорядник українського видання Іштван УДВАРИ. Ниредьгаза, 1997. (*Magyarország rövid története*. Szerk. HANÁK Péter. Az ukrán nyelvű változatot szerkesztette és gondozta: UDVARI István. Nyíregyháza, 1997.)

ABSTRACT

Sándor-Schmidt, Barbara

Questions Concerning an Analysis of Printed and Digital Textbooks and Teaching Devices – 1956 in Ukrainian History Textbooks

In the course of my study, I researched the subject of the 1956 Hungarian Revolution and War for Independence in Ukrainian language history textbooks. The city of Beregszász (Berehove in Ukrainian), in the heart of Transcarpathia, provided a special location for the research. There most of the population still speak Hungarian and identify themselves as such. The problem was caused by the lack of professional Ukrainian language literature and textbooks in local libraries (the Apáczai Csere János Library and the Beregszász District Library). Nevertheless, a number of papers have been written on how Hungarian history is covered in Ukrainian schools, how Hungarian historical identity is presented in education. There proved to be the following problems: the textbooks do not deal with the topic at all, or only marginally, even though the Transcarpathian intellectual class has seized every opportunity to foster Hungarian history. We can offer no better example of this than by quoting from Dr. Ildikó Orosz's speech at the presentation of the book *Transcarpathian Documents of the 1956 Hungarian Revolution and War for Independence*: "Hungarians, as all other nationalities, have been shaped by the impact of their historical fate and shared experience. These experiences define our consciousness. And this shared consciousness was sufficient for those living here to empathize in spirit and in deed with the events of 1956, even though they did not belong to the Hungarian political nation. Listening to Kossuth Radio and, in secret, Radio Free Europe, the hearts of everyone beat for the fates of their brothers and sisters." Thus the future generation has a good chance of getting to know Hungarian history and its most important events.

JEGYZETEK

- ¹ Petőfi Kör (Гурток Петрефи) http://www.wikiwand.com/uk/Угорська_революція_1956_року;; <http://www.history.vn.ua/book/world1/1106.html> (Utolsó megtekintés: 2016. december 1.)
- ² Dolgozó Ifjúság Szövetsége, a Magyar Dolgozók Pártjának (MDP) ifjúsági szervezete.
- ³ Magyar Egyetemisták és Főiskolai Egyesületek Szövetsége, mely 1956. október 16-án jött létre Szegeden.
- ⁴ A heraldika tudománya értelmében a Rákos-címer nem tekinthető címernek, hiszen annak alapkövetelménye a pajzs forma megjelenítése. Vö. BÁRCZAY Oszkár (1897): *A Heraldika kézikönyve* MTA, Budapest, 58.
- ⁵ Lyukas Zászló (Прапор Угорщини з вирізаним комуністичним гербом. Прапор з отвором став символом революції) <http://present5.com/vid-prazkoi-vesni-do-solidarnosti-retrospektiva-revoljucij/> (Utolsó megtekintés: 2016. december 1.)
- ⁶ Nagy Imre portréja – Всесвітня історія 11 клас
- ⁷ Kádár János portréja – Всесвітня історія
- ⁸ Bár a Szabad Kossuth Rádió feliratot a győztes felkelők kifeszítették a Rádió Bródy Sándor utcai épületére, de mivel lekapcsolták a lakihegyi adóról az ottani stúdiót, a továbbiakban Parlament épületéből sugározták az adást. A Szabad Kossuth Rádió parlamenti stúdióját október 30-án nyitották meg az Országház 107-es és 108-as szobája előtti folyosón.
- ⁹ Híres kezdőmondatai: „Hazudtunk éjjel, hazudtunk nappal, hazudtunk minden hullámhosszon.”
- ¹⁰ Világtörténeti ismertető 11. osztály – Всесвітня історія 11 клас
- ¹¹ Ukrajna Története 11 – Ісмурия Українц 11, Ukrajna története 11. – история украины 11.
- ¹² Vö.: ПОМЕТУН Е.І. – Гупан Н.Н. (2011): *Історія України Пометун 11*. Освіта, Киев (ПОМЕТУН, Е. І. – ГУПАН, Н. Н. (2011): *Ukrajna története 11*. Oszvita, Kijev) és СТРУКЕВИЧ, О.К. – РОМАНЮК, І.М. – ДРОВОЗЮК, С.І. (2011): *Історія України для 11-го класу*. Грамота, Киев (SZTRUKEVIC, O. K. – ROMANJUK, I. M. – DROVOZJUK, SZ. I. (2011): *Ukrajna története 11*. Gramota, Kijev). Ezért fordulhat elő az is, hogy egy reprezentatív felmérés alapján a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán lévő hallgatók csupán 12%-a van tisztában az 1956-os forradalommal és annak jelentőségével (BOCSKOR MEDVE CZ Andrea /2012/: *Alapvetések az ukrán magyarsággkép kérdéséhez és a magyar múlt ukrán megítéléséhez /1991–2011/*. PoliPrint Kft, Ungvár)
- ¹³ Az SZSZKSZ, vagyis a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége – Союз Советских Социалистических Республик (СССР) – 1956. október 30-án kiadott egy Nyilatkozatot, melyben jogosnak és haladó szelleműnek ismerte el a népi – demokratikus államrend munkásosztályának mozgalmát, amelyet a gazdasági fejlődés és anyagi jólét érdekében hoztak létre és az államapparátus bürokratikus túlkapásai ellen irányult. Azonban hozzáteszik, hogy nemsokára ehhez „sötét reakciós és ellenforradalmi erők” csatlakoztak, melyek ki akarták használni a helyzetet és visszaállítani Magyarországon a „feudális-kapitalista viszonyokat”. A szovjet historiográfia eredményeit az 1956-os forradalomra vonatkozóan részletesebben: KOROLY, Ivan (2003): *Uhorszka Revolucija 1956 roku, pocsatok krahu proragyanszkih totalitarnih rezsimiv* (Az 1956. évi magyar forradalom, a proszovjet totalitárius rendszerek krízisének kezdete). Vidavnictvo V. Pagyaka, Uzshorod, 14–26.
- ¹⁴ KOROLY, Ivan (2003): *Uhorszka Revolucija 1956 roku, pocsatok krahu proragyanszkih totalitarnih rezsimiv* (Az 1956. évi magyar forradalom, a proszovjet totalitárius rendszerek krízisének kezdete). Vidavnictvo V. Pagyaka, Uzshorod.
- ¹⁵ 1992 novemberében Borisz Jelcin orosz államfő magyarországi látogatása alkalmával az Országgyűlésben mondott beszédében megkövette a magyar nemzetet az 1956-os szovjet beavatkozásért.
- ¹⁶ БОСКОР МЕДВЕ CZ (2012) 173.
- ¹⁷ Коротка історія Угорщини. Під ред. Петера ГАНАКА. Редакторта упорядник українського видання Іштван УДВАРИ. Ніредьгаза, 1997. (*Magyarország rövid története*. Szerk. HANÁK Péter. Az ukrán nyelvű változatot szerkesztette és gondozta: UDVARI István. Nyíregyháza, 1997.)
- ¹⁸ *Всесвітня історія*.